

ЗОРЯНА ПОДОЛЯК

viter20@ukr.net

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Національний лісотехнічний університет України
вул. Генерала Чупринки, 103, м. Львів

ДИДАКТИКА БАГАТОМОВНОСТІ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА СУЧАСНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

Розглянуто концептуальні засади навчання іноземних мов в умовах багатомовності сучасного європейського суспільства. Значна увага приділяється аналізу пріоритетів мовної політики Європи та тенденцій іношомовної освіти європейських країн, що спрямовані на формування багатомовної особистості їх громадян. На основі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження виявлено і висвітлено нові концептуальні ідеї щодо навчання іноземних мов, інтегрованих в межах так званої дидактики багатомовності, яка проголошується методологічною парадигмою сучасної іношомовної освіти. Встановлено, що вихідним положенням цієї концепції є трактування багатомовності як єдиної комунікативної компетентності особистості, цілісної комплексної системи мовних і соціокультурних знань, умінь і навичок, яка розширюється і поглиблюється з освоєнням кожної нової мови. Розкрито ключові принципи дидактики багатомовності, серед яких врахування «мовної біографії» особистості, опора на наявні в неї лінгвістичні і комунікативні знання, вміння, навички, зважання на її індивідуальні потреби у вивченні мов, раціональне використання попереднього досвіду освоєння іноземних мов. З'ясовано, що означені положення дидактики багатомовності набули безпосереднього практичного втілення в рамках проекту «EuroCom», мета якого полягає в забезпеченні умов для одночасного освоєння кількох споріднених іноземних мов на основі встановлення зв'язків і взаємних включень між ними. Висвітлено специфіку навчально-методичного забезпечення процесу навчання іноземних мов в рамках названого проекту та з'ясовано перші результати його практичної апробації.

Ключові слова: іношомовна освіта, методика навчання іноземних мов, теорія і методологія, дидактика багатомовності, плюрилінгвізм, мультилінгвізм.

ЗОРЯНА ПОДОЛЯК

кандидат педагогических наук, старший преподаватель,
Национальный лесотехнический университет Украины
ул. Генерала Чупрынки, 103, г. Львов

ДИДАКТИКА МНОГОЯЗЫЧИЯ КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Рассмотрены концептуальные основы обучения иностранным языкам в условиях многоязычия современного европейского общества. Значительное внимание уделяется анализу приоритетов языковой политики Европы и тенденций иноязычного образования европейских стран, направленных на формирование многоязычной личности их граждан. На основе анализа научной литературы по проблеме исследования выявлено и освещено ряд новых концептуальных идей по обучению иностранным языкам, интегрированных в рамках так называемой дидактики многоязычия, что провозглашается методологической парадигмой современной иноязычного образования. Установлено, что исходным положением этой концепции является трактовка многоязычия как единой коммуникативной компетентности личности, целостной комплексной системы языковых и социокультурных знаний, умений и навыков, которая расширяется и углубляется с освоением каждого нового языка. Раскрыты ключевые принципы дидактики многоязычия, среди которых учет «языковой биографии» личности, опора на имеющиеся у нее лингвистические и коммуникативные знания, умения, навыки, учет ее индивидуальных потребностей в изучении языков, рациональное использование предыдущего опыта их освоения. Установлено, что указанные положения дидактики многоязычия получили непосредственное практическое воплощение в рамках проекта «EuroCom», цель которого заключается в обеспечении условий для одновременного освоения нескольких родственных иностранных языков на основе установления связей и взаимных включений между ними. Рассмотрена специфика учебно-методического

обеспечения процесса обучения иностранным языкам в рамках данного проекта и выяснено первые результаты его практической апробации.

Ключевые слова: иноязычное образование, методика обучения иностранным языкам, теория и методология, дидактика многоязычия, плюрилингвизм, мультилингвизм.

ZORIANA PODOLYAK

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
Ukrainian National Forestry University
103 Henerala Chuprynky Str., Lviv

THE DIDACTICS OF MULTILINGUALISM AS A METHODOLOGICAL BASIS OF MODERN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

The article is devoted to the conceptual foundations of foreign language teaching in the multilingual environment of modern European society. Considerable attention is paid to the analysis of priorities of Europe language policy and trends of foreign language education in European countries aimed at the formation of the multilingual identity of their citizens. The analysis of research data, carried out with the support from the European Commission, has shown the inconsistency between the current state of competence in foreign languages by the citizens of Europe to the declared goals of EU language policy, which include the competence of at least two foreign languages. The study of the scientific literature on the stated problems has allowed to establish the reasons for this situation lying first of all in the obsolescence of certain concepts of the theory of foreign language education and the lack of effectiveness of traditional methods of teaching foreign languages. Based on the analysis of the works of famous foreign scientists, there have been identified and analyzed a number of new conceptual ideas on the teaching of foreign languages integrated in the framework of the so-called didactics of multilingualism that proclaims the methodological paradigm of modern foreign language education. It has been found that the initial position of this concept is the interpretation of multilingualism as a single communicative competence of the individual, holistic and integrated system of linguistic and sociocultural knowledge and skills that expands and deepens with the development of each new language. The article reveals the key principles of multilingualism didactics, among which the issues of individual's "language biography", the existing linguistic and communicative knowledge, abilities and skills, the individual needs in language learning and rational use of previous experience of learning foreign languages are taken into account. It has been clarified that the mentioned provision in multilingualism didactics have gained direct practical implementation in the framework of EuroCom project, the purpose of which is to ensure the conditions for simultaneous development of several related foreign languages on the basis of communication and mutual inclusions between them. It reveals the specificity of training and methodological support of the learning process of foreign languages in the framework of the mentioned project and clarifies the first results of its practical approbation.

Keywords: foreign language education, methodology of teaching foreign languages, theory and methodology, didactics of multilingualism, plurilingualism, multilingualism.

Прагнення народів світу до взаємодії і взаєморозуміння, проголошення Радою Європи вимоги перетворити мовне різноманіття в інструмент взаємозбагачення і розуміння, підписання Україною багатьох документів про співпрацю в різних галузях життєдіяльності суспільства – економіці, культурі, науці, освіті тощо – відкриває громадянам різних вікових категорій широкий доступ в економічний, науковий, освітній простір світового співтовариства та суттєво актуалізує питання реформування системи іншомовної освіти, удосконалення її концептуальних положень, змістових аспектів, організаційно-методичних основ.

В українській освіті знайшла позитивний відгук позиція Ради Європи з питання диверсифікації та інтенсифікації вивчення мов з метою підтримки мовного різноманіття, а багатомовність та полікультурність особистості дедалі частіше проголошуються ключовими цілями іншомовної освіти. В цьому контексті виразної актуальності набуває зарубіжний, передовсім європейський, досвід реалізації окреслених цілей, що слугує цінним джерелом ідей для модернізації української системи іншомовної освіти задля забезпечення належних умов для розвитку багатомовності наших громадян.

В останні десятиліття українські науковці активно долучаються до системного вивчення європейського досвіду у сфері розбудови системи навчання іноземних мов. В сучасній вітчизняній педагогічній науці представлені комплексні наукові студії з питань мовної політики Європи, реорганізації системи навчання іноземних мов у європейських країнах, теорії

і методології формування плюрилінгвальної компетентності особистості (Л. Воротняк [2], О. Кузнецова [4], О. Першукова [5], Г. Піскурська [6], О. Сергеева [7], М. Тадеєва [8] та ін.). Водночас з огляду на активні пошуки шляхів удосконалення української системи іншомовної освіти особливу увагу дослідників (Н. Баришнікова [1], В. Гаманюк [3] та ін.) привертає так звана дидактика багатомовності чи полілінгводидактика, що проголошується новою методологічною парадигмою навчання іноземних мов в європейських країнах в умовах мультилінгвізму.

Мета статті полягає в аналізі засадничих положень дидактики багатомовності як концептуальної основи сучасної іншомовної освіти.

У сучасному глобалізованому світі загалом та об'єднаній Європі зокрема знання іноземних мов набуває все більшої значимості, адже володіння мовами країн Європи вважається «ключем до європейської інтеграції» та однією з найсуттєвіших передумов формування європейської ідентичності, досягнення взаєморозуміння, терпимості, упередження конфліктних ситуацій між представниками різних культур і етносів в європейській спільноті. З цієї причини загальноєвропейськими інститутами (Європейська комісія, Рада Європи та ін.) проголошена необхідність розвитку індивідуальної та соціальної багатомовності та поставлена вимога освоєння щонайменше двох іноземних мов перед громадянами об'єднаної Європи. Такий курс мовної політики передбачає збереження національної своєрідності об'єднаної Європи та водночас відкриває широкі перспективи в професійно-особистісному плані. Втім, нинішня європейська реальність показує, що не більше 35 % мешканців країн ЄС є багатомовними, майже 54 % громадян володіють лише однією іноземною мовою, здебільшого англійською, вважаючи це достатнім для успішного міжнародного спілкування, та майже половина (46 %) не розмовляють жодною іноземною мовою [9, с. 15].

Причини такої розбіжності між бажаним і дійсним науковці (Ф.-Й. Майснер та У. Зенгер [13], Г. Нойнер [14] та ін.) часто пов'язують передовсім із неспроможністю сучасної теорії і практики іншомовної освіти забезпечити достатні умови для формування багатомовності особистості. Традиційна лінгводидактика передбачає певною мірою «фрагментоване навчання мов» та чи не абсолютне виключення усіх наявних мовних знань і вмінь учнів під час освоєння нової мови, проголошуючи «упорядковане і відокремлене співіснування» ключовим принципом оволодіння мовами, а поєднання й перенесення знань і вмінь з різних мов – джерелом інтерференції. Водночас результати сучасних досліджень у галузі психофізіології, психолінгвістики, когнітивної психології і лінгвістики доводять, що освоєння кожної нової іноземної мови відзначається вже наявністю в учнів певних лінгвістичних знань та своєрідного пізнавального інвентаря для аналізу мовних явищ, який, звісно, має бути адаптований до структурних характеристик нової мови. Відповідно до цього вивчення учнем кількох мов відбувається не ізольовано та відокремлено одна від одної, а через позитивний трансфер мовних знань, ґрунтуючись на наявних мовних знаннях і мовленнєвих вміннях загалом та попередньому досвіді опанування мови зокрема [13; 14]. Саме такі ідеї й стали поштовхом до обґрунтування так званої дидактики багатомовності, спрямованої на спрощення процесу навчання іноземних мов шляхом актуалізації відповідного попереднього досвіду учня. У цьому сенсі головна мета дидактики багатомовності полягає в розробці концепцій, методів і технологій, що сприяють оптимізації процесу іншомовної освіти та досягненню максимальних успіхів у вивченні мов шляхом активізації елементів мовної, культурної та навчальної свідомості учнів.

Незважаючи на те, що обґрунтування теоретико-методичних аспектів дидактики багатомовності стало одним з основних завдань лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст. відповідно до сучасних пріоритетів європейської мовної політики та іншомовної освіти, її ідейні витoki сягають ще часів Середньовіччя, коли підготовка і видання багатомовних граматики і словників вважалися звичною справою. Водночас передовсім завдяки зміні загальнонаукової парадигми з 70-х років ХХ ст., так званому «когнітивному повороту», за словами М. Райнфріда, вивчення мов визнано активним, творчим, індивідуальним процесом та ототожнено із формуванням єдиної, цілісної системи з усіх існуючих в пам'яті лінгвістичних елементів, яка з освоєнням кожної нової мови постійно розширюється і диференціюється [15, с. 29].

Утвердження таких ідей сприяло розробці положень і принципів дидактики багатомовності, що протиставляється традиційній лінійно-адитивній лінгводидактиці, спрямованій на ізольоване, відокремлене й послідовне вивчення різних мов, та слугує науково-теоретичним підґрунтям сучасної іншомовної освіти, орієнтованої на формування плюрилінгвальної особистості. Відомі дослідники цієї проблеми Г.-Ю. Крум [12], Ф.-Й. Майснер та У. Зенгер [13], Г. Нойнер [14] та ін.) зазначають, що вивчення форм першої іноземної мови відбувається здебільшого індуктивно, водночас освоєння форм наступних іноземних мов неодмінно передбачає їх зв'язання і зіставлення із опанованими раніше та вже відомими. Відповідно кожне нове слово чи граматичне явище зіставляється з наявними мовними знаннями і знаходить своє місце в системі лінгвістичних знань і вмінь особистості. З огляду на це вчені вказують на низьку результативність процесу навчання іноземних мов без врахування «мовної біографії» учня, опори на його наявний мовний досвід та активізації усієї системи його мовних і соціокультурних знань та пізнавальних структур [12; 13; 14].

Відтак ключова ідея дидактики багатомовності полягає у позитивному трансфері мовного досвіду, що реалізується, за твердженнями учених (Г.-Ю. Крум [12], Г. Нойнер [14], М. Райнфрід [15] та ін.), на двох рівнях, зокрема мовних знань (актуалізація наявних лінгвістичних знань і вмінь, зіставлення знань про попередньо вивчені мови із відомостями про нову іноземну мову, виявлення схожих і відмінних елементів, структур, форм тощо) та навчальних вмінь (активізація пізнавальних структур, сформованих під час освоєння попередніх мов, застосування наявних навчальних стратегій у процесі вивчення нової іноземної мови, освоєння нових форм навчання і т. д.). Водночас дидактика багатомовності, на їхню думку, не повинна допускати неконтрольованого застосування знань з різних мов у процесі іншомовної освіти і спілкування. Йдеться про зіставлення елементів й одиниць нової мови з наявними лінгвістичними знаннями та раціональне використання попереднього досвіду учня з вивчення мов для здобуття нових знань на основі усвідомлення ним міжмовних і міжкультурних структур. Відтак вона виключає будь-яке свавілля у навчанні мов та передбачає виправдане застосування наявного досвіду в процесі вивчення нової мови.

В основі дидактики багатомовності, отже, лежить ідея ефективного використання наявного мовного і пізнавального досвіду учня в процесі оволодіння іншими іноземними мовами. З огляду на це її ключовим поняттям є поняття трансферу, що загалом трактується як перенесення набутих раніше лінгвістичних знань та досвіду опанування мовою у процес освоєння нової іноземної мови. У такому контексті власне на мовному рівні Ф.-Й. Майснер та У. Зенгер [13], М. Райнфрід [15], виокремлюють кілька видів трансферу, наприклад: формальний, що передбачає усвідомлення фонетичних, фонологічних та графічних подібностей і розбіжностей; змістовий, спрямований на осмислення семантичних схем; функціональний, який означає зіставлення й усвідомлення граматичних закономірностей; прагматичний, який стосується перенесення комунікативних конвенцій і установок та міжкультурної прагматики. На позамовному рівні дослідники ведуть мову передовсім про екстралінгвальний трансфер, адже тут йдеться про загальну еквівалентність процесів освоєння мов, тобто принципів, технологій, стратегій тощо, які забезпечують їх ефективне вивчення [13; 15]. В результаті таких міркувань науковці дійшли висновку: чим більшу кількість мов освоїла людина, тим легшим є для неї процес подальшого вивчення мов, оскільки вона володіє широкою базою мовних знань і пізнавальних вмінь, що слугують основою процесу опанування нових мов.

Засадничі ідеї дидактики багатомовності стали теоретико-методологічною базою багатьох проєктів і технологій, мета яких полягає у формуванні плюрилінгвальної особистості. Так, особливою популярністю користується проєкт «EuroCom», що передбачає зняття міжмовної ізоляції в навчанні мов, освоєння відразу кількох, як правило, споріднених мов на основі встановлення зв'язків і взаємних включень між ними. Автори проєкту (Б. Гуфайзен і Н. Маркс [10], Г. Кляйн і Т. Штегман [11] та ін.) переконливо доводять, що знання рідної та хоча б однієї іноземної мови як представника певної групи споріднених мов уже слугує належним фундаментом для формування багатомовності особистості. Таким чином, цей проєкт спрямовується на паралельне освоєння кількох споріднених мов завдяки усвідомленню їх лінгвістичних спільностей та відмінностей. Відповідне методичне забезпечення станом на сьогодні існує для освоєння романських («EuroComRom»), германських («EuroComGerm») та

слов'янських («EuroComSlav») мов, тобто трьох найбільш поширених в Європі мовних груп. Підручники-посібники містять виклад концептуальних засад проекту «EuroCom», характеристику відповідної групи мов, відомості з їх історії, поширеність у світі тощо [3, с. 72].

Зміст відповідних підручників-посібників охоплює усі рівні мови, відповідно в них систематизовано фонетико-графічні, лексичні, граматичні та синтаксичні відповідності. Це дає змогу протягом короткого періоду часу освоїти спільні для цілої групи мов елементи, що сприяють засвоєнню вже не однієї, а кількох мов, зокрема: на рівні лексики – це поширені в усіх мовах відповідної групи слова або інтернаціоналізми, запозичення; на рівні граматики – це спільні для певної мовної групи граматичні структури і т. д. Таким чином, підручники-посібники, розроблені у рамках проекту «EuroCom», дають змогу виявити спільності і подібності у мовах, що значно полегшує процес освоєння кількох мов та формування багатомовності особистості. Починаючи з розвитку рецептивної багатомовності, тобто освоєння вмінь і навичок читання кількома мовами одночасно, проект передбачає поступовий перехід до формування продуктивних комунікативних компетенцій. Традиційна система іншомовної освіти в такому контексті видається уже обмеженою і нераціональною, оскільки не передбачає достатньої опори на набуті раніше лінгвістичні знання, освоєні техніки і стратегії вивчення мов, натомість проект «EuroCom», як доводять результати його практичної апробації, сприяє мобілізації та активізації наявного відповідного досвіду і поступовому збагаченню на його основі мовного репертуару особистості.

Отже, здійснений аналіз доводить, що дидактика багатомовності – відносно нове поняття в європейській і світовій лінгводидактиці. Її витoki лежать в таких галузях науки, як соціолінгвістика, психо- і нейролінгвістика, прикладна лінгвістика тощо. Актуальність наукової розробки дидактики багатомовності зумовлена піднесенням ролі іноземних мов в житті кожної людини в умовах сучасного глобалізованого світу. Через освоєння іноземних мов людина відкриває специфіку буття інших народів, сприяючи взаємообміну і взаємозбагаченню досвідом. Саме з цієї причини загальноєвропейськими інститутами перед громадянами об'єднаної Європи поставлена вимога освоєння щонайменше двох іноземних мов як запоруки взаємопорозуміння в багатомовному європейському просторі.

Дидактика багатомовності як нова методологічна парадигма іншомовної освіти відкриває широкі можливості на шляху досягнення цієї мети. Її засадничі положення, серед яких розуміння багатомовності особистості як цілісної комплексної системи усіх її мовних знань, умінь і навичок, переконання в наявності взаємодії і взаємомодифікації мов в межах відповідної ментальної системи, визнання незаперечної цінності попереднього досвіду вивчення мов у процесі освоєння нових тощо, втілені у проекті «EuroCom», що передбачає паралельне вивчення кількох споріднених мов і суттєво економізує процес іншомовної освіти, мобілізуючи всі наявні механізми і досвід опанування мовами.

Подальшого вивчення потребують можливості застосування досвіду проекту «EuroCom» на різних рівнях системи іншомовної освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барышников Н. В. Дидактика многоязычия: теория и факты / Н. В. Барышников, М. А. Бодонья // Иностранные языки в школе. – 2008. – № 2. – С. 22–24.
2. Воротняк Л. І. Педагогічна технологія формування полікультурної компетенції у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. І. Воротняк. – Хмельницький, 2008. – 20 с.
3. Гаманюк В. А. Реалізація концептуальних засад багатомовності у проектах EUROCOM / В. А. Гаманюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 6. – С. 71–75.
4. Кузнецова О. Ю. Развитие теоретичний ідей і практики мовної освіти у Великій Британії: монографія / О. Ю. Кузнецова. – Харків: Константа, 2002. – 192 с.
5. Першукова О. О. Развитие багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи: монографія / О. О. Першукова. – К.: СІК ГРУП Україна, 2015. – 561 с.
6. Піскурська Г. В. Формування професійної плюрилінгвальної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у вищому технічному навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. В. Піскурська. – Старобільськ, 2016. – 20 с.

7. Сергеева О. Ю. Державна мовна політика в Україні: європейський контекст: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 / О. Ю. Сергеева. – Харків, 2011. – 20 с.
8. Тадеєва М. І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи: монографія / М. І. Тадеєва. – Тернопіль: Навчальна книга, 2010 – 432 с.
9. Die europäischen Bürger und ihre Sprachen: Bericht. – Luxemburg: EK, 2012. – 174 S.
10. Hufeisen B. EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen / B. Hufeisen, N. Marx. – Aachen: Shaker, 2007. – 370 S.
11. Klein H. G. EuroComRom – Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können / H. G. Klein, T. D. Stegmann. – Aachen: Shaker, 2000. – 287 S.
12. Krumm H.-J. Sprachenpolitik und Mehrsprachigkeit // H.-J. Krumm // Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen. Deutsch nach Englisch / B. Hufeisen, G. Neuner (Hrsg.). – Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2003. – S. 35–50.
13. Meißner F.-J. Vom induktiven zum kontrastiven Lehr- und Lernparadigma. Methodische / F.-J. Meißner, U. Senger // Bausteine für einen neokommunikativen Französischunterricht: Lernerzentrierung, Ganzheitlichkeit, Handlungsorientierung, Interkulturalität, Mehrsprachigkeitsdidaktik / F.-J. Meißner, M. Reinfried (Hrsg.). – Tübingen: Narr, 2001. – S. 21–50.
14. Neuner G. Mehrsprachigkeitskonzept und Tertiärsprachendidaktik / G. Neuner // Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen. Deutsch nach Englisch / B. Hufeisen, G. Neuner (Hrsg.). – Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2003. – S. 13–34.
15. Reinfried M. Transfer beim Erwerb einer weiteren romanischen Fremdsprache / M. Reinfried // Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Fremdsprachen / F. J. Meißner, M. Reinfried (Hrsg.). – Tübingen: Narr, 1998. – S. 23–44.
16. Weller F.-R. Über Möglichkeiten und Grenzen praktizierter Mehrsprachigkeit im Unterricht und außerhalb / F.-R. Weller // Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Fremdsprachen / F.-J. Meißner, M. Reinfried (Hrsg.). – Tübingen: Narr, 1998. – S. 69–80.

REFERENCES

1. Baryshnikov N.V. Didaktika mnogojazychija: teorija i fakty [Didactics of Multilingualism: Theory and Facts]. Inostrannye jazyki v shkole, 2008, vol. 2, pp. 22–24.
2. Vorotnyak L. I. Pedagogichna tehnologiya formuvannya polikul`turnoyi kompetencyi u vy`shhy`x pedagogichny`x navchal`ny`x zakladax [Pedagogical technology of formation of multicultural competence in higher pedagogical educational institutions], avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk, 13.00.04, Xmel`ny`cz`ky`j, 2008, 20 p.
3. Gamanyuk V. A. Realizaciya konceptual`ny`x zasad bagatomovnosti u proektax EUROCOM [Realization of conceptual bases of multilingualism in EUROCOM projects]. Visny`k Zhy`tomy`rs`kogo derzhavnogo universy`tetu imeni Ivana Franka, 2013, vol. 6, pp. 71–75.
4. Kuzneczoa O. Yu. Rozvy`tok teorety`chny`j idej i prakty`ky` movnoyi osvity` u Vely`kij Bry`taniyi: monografiya [The development of theoretical ideas and practices of language education in the UK], Xarkiv, Konstanta, 2002., 192 p.
5. Pershukova O. O. Rozvy`tok bagatomovnoyi osvity` shkolyariv u krayinax Zaxidnoyi Yevropy`: monografiya [The development of Multilingual Education of Schoolchildren in Western Europe], Ky`yiv, SIK GRUP Ukrayina, 2015, 561 p.
6. Piskurs`ka G. V. Formuvannya profesijnoyi plyury`lingval`noyi kompetentnosti majbutnix menedzheriv zovnishn`oekonomichnoyi diyal`nosti u vy`shhomu texnichnomu navchal`nomu zakladi [The formation of professional plurilingual competence of future managers of foreign economic activity at higher technical educational institution], avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk, 13.00.04, Starobil`s`k, 2016, 20 p.
7. Sergyeyeva O. Yu. Derzhavna movna polity`ka v Ukrayini: yevropejs`ky`j kontekst [State Language Policy in Ukraine: European Context], avtoref. dy`s. ... kand. nauk z derzh. upr., 25.00.01, X., 2011, 20 p.
8. Tadeyeva M. I. Rozvy`tok suchasnoyi shkil`noyi inshomovnoyi osvity` v krayinax-chlenax Rady` Yevropy`: monografiya [The development of modern school foreign language education in the member countries of the Council of Europe], Ternopil`, Navchal`na kny`ga, 2010, 432 p.
9. Die europäischen Bürger und ihre Sprachen: Bericht [European citizens and their languages]. Luxemburg, EK, 2012, 174 p.
10. Hufeisen B. EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen [EuroComRom – Germanic Languages Reading Learning], Aachen, Shaker, 2007, 370 p.
11. Klein H. G. EuroComRom – Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können [EuroComRom – Romance Languages Reading Learning], Aachen, Shaker, 2000, 287 p.
12. Krumm H.-J. Sprachenpolitik und Mehrsprachigkeit [Language policy and multilingualism]. Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen. Deutsch nach Englisch, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2003, pp. 35–50.

13. Meißner F.-J., Senger U. Vom induktiven zum kontrastiven Lehr- und Lernparadigma [From the inductive to the contrastive teaching and learning paradigm]. Bausteine für einen neokommunikativen Französischunterricht: Lernerzentrierung, Ganzheitlichkeit, Handlungsorientierung, Interkulturalität, Mehrsprachigkeitsdidaktik, Tübingen, Narr, 2001, pp. 21–50.
14. Neuner G. Mehrsprachigkeitskonzept und Tertiärsprachendidaktik [Multilingualism and tertiary language didactics]. Mehrsprachigkeitskonzept. Tertiärsprachenlernen. Deutsch nach Englisch, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2003, pp. 13–34.
15. Reinfried M. Transfer beim Erwerb einer weiteren romanischen Fremdsprache [Transfer by acquiring another Romance foreign language]. Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Fremdsprachen, Tübingen, Narr, 1998, pp. 23–44.
16. Weller F.-R. Über Möglichkeiten und Grenzen praktizierter Mehrsprachigkeit im Unterricht und außerhalb [About possibilities and limits of practiced multilingualism in the classroom and outside]. Mehrsprachigkeitsdidaktik. Konzepte, Analysen, Lehrerfahrungen mit romanischen Fremdsprachen, Tübingen, Narr, 1998, pp. 69–80.

Стаття надійшла в редакцію 15.09.2017 р

УДК 37.047:81' 246.2

DOI 10:25128/2415-3605.17.4.28

ТЕТЯНА КОТИК

tetiana.m.kotyk@pu.if.ua

доктор педагогічних наук, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Т. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ

ВПЛИВ БАГАТОМОВНОГО НАВЧАННЯ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Розкрито основні поняття багатомовного навчання й визначено його потенціал впливу на особистісний розвиток майбутнього фахівця. Висвітлено різні типи двомовності: від гармонійної двомовності радянської епохи, що призвела до монолінгвізму, до двомовності довершеної (еквібілінгвізму), що проходить такі стадії, як нормативно однобічна й нормативно двобічна, пасивна й активна, цільова й побутова (спонтанна); буває індивідуальною, груповою, масовою, суцільною, автономною, або чистою, повною, координативною двомовністю, носії якої чітко диференціюють системи мов, якими спілкуються. Такий вид двомовності ще називають фіналізованою, цілеорієнтованою, функціональною. Розкрито різні ступені та характеристики субординативного білінгвізму: повного, неповного, часткового, початкового, нульового. На основі аналізу соціо- та психолінгвістичної літератури з'ясовано особливості особистісної характеристики багатомовної людини, що в науці називається металінгвістичною свідомістю. Зроблено висновок, що білінгви випереджують монолінгвів у когнітивному розвитку, мислення багатомовної особистості більш динамічне, вивчення декількох мов підносить на вищий ступінь володіння рідною мовою, сприяє узагальненню мовних явищ, більш свідомому застосуванню слова як знаряддя мислення. Така особистісна свідомість наповнена загальнолюдськими універсальними поняттями, уявленнями про особливості сприйняття світу іншими народами, розумінням їхніх моральних кодексів, а також загальноприйнятих суджень здорового глузду, що й виховує таке необхідне для сучасних глобалізаційних процесів у суспільстві толерантне ставлення до інших народів, їх світосприйняття.

Ключові слова: *типи двомовності, ступені розвитку білінгвізму, металінгвістична свідомість, мультилінгвальний стан особистості.*

ТАТЬЯНА КОТИК

доктор педагогических наук, професор

Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника
ул. Т. Шевченко, 57, г. Ивано-Франковск